

Maria-Cristina BOSTAN

**REPERE ȘI CONFLUENȚE MUZICALE ÎN CADRUL
MUZEULUI „CASA MUREȘENILOR” ȘI AL OPEREI BRAȘOVENE.
RECITALUL DE LA ORA CINCI ȘI PARADIGMA SALONULUI MUZICAL**

Zusammenfassung: Das Gedenkmuseum der Familie Muresianu ergriff die Initiative, in seinen Räumen periodische musikalische Veranstaltungen mit Künstlern der Kronstädter Oper zu veranstalten, die beim Publikum großen Anklang fanden.

Seit dem Jahre 2005 bestehen die Fünf-Uhr-Konzerte am Mittwoch und daneben der Musiksalon. Bisher gab es etwa 130 künstlerische Veranstaltungen, bei denen die Musikfreunde in der Stadt vokale Kammerkonzerte genießen konnten, die von Solisten der Kronstädter Oper geboten wurden.

Das Repertoire dieser Veranstaltungen umfaßt Werke verschiedener europäischer und rumänischer Komponisten aus allen Zeiten: von Antonio Vivaldi, Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Franz Schubert, Carl Maria von Weber, Robert Schumann und Johannes Brahms bis zur modernen Musik französischer Künstler und anderen Komponisten der nationalen musikalischen Schulen. Die Solisten der Kronstädter Oper brachten auch viele rumänische Musikwerke aus dem 19. Jahrhundert und bis zur Gegenwart in diesen Veranstaltungen zu Gehör im Rahmen der Musiksalon-Nachmittagskonzerte.

Avându-și originile în veacul al XIX-lea și în moștenirea aristocratică vest-europeană a preocupărilor și manifestărilor artistice și literare, *Salonul* pătrunde și în cultura românească a aceluiași secol, prin filieră pariziană, ca o reflectare a fenomenelor artistice occidentale. Așa iau naștere – în primele decenii ale secolului al XIX-lea – dezbateri literare cu substrat filosofic, social și politic, vizând emanciparea concepțiilor și a gustului artistic, prilej de abordare de către amatori sau profesioniști și a unui repertoriu muzical *la modă* în acea perioadă, prin intermediul tinerilor care studiau în Occident.

Tocmai această tradiție vine să o întâmpine deja recunoscutele și mult așteptatele *Recitaluri de la ora cinci*, în care se păstrează o aură de nostalgie romantică cu parfum boieresc printr-o uimitoare simbioză – peste veacuri – a valorilor muzical-artistice vocale și instrumentale.

Inaugurat la 30 noiembrie 2005, la inițiativa Muzeului „Casa Mureșenilor” – prin mentorul renașterii Salonului românesc, domnul Mihail Gorbonov – și a Operei brașovene, *Recitalul de la ora cinci* a refăcut traseul interesant al manifestărilor artistice închinat iubitorilor de muzică de operă, operetă și lied, dar și de dans de salon. Până la data de 26 noiembrie 2008, *Salonul muzical* din „Casa Mureșenilor” a reunit **100 de recitaluri** vocal-instrumentale; numărul este deja cu mult depășit astăzi (în jur de 130), dovedind continuitate și totodată justificând obiectivele propuse prin prezența numeroșilor soliști vocali, artiști dramatici și a unui număr din ce în ce mai impresionant de iubitori de muzică și artă.

Printre țintele care se desprind la o cercetare mai amănunțită ce privește organizarea *Recitalurilor* în cadrul *Salonului Mureșenilor* sunt cele ce iau în calcul instaurarea unei tradiții în cadrul *neconvențional* în care soliștii Operei pot afla o „alternativă de manifestare” artistică.

Salonul oferă nu numai un spațiu intim de manifestare muzicală, ci și un alt mod de raportare la spectatori prezenți care – în marea lor majoritate – au devenit *oameni ai casei*, nelipsiți ai seratelor. Prin intermediul sponsorului permanent Bistro dell’Arte comunicarea dintre artiștii Operei și

spectatori (precum și atmosfera de comuniune) se prelungește în mod fericit și după terminarea *Recitalului*.

Urmărind, din unghiul de vedere al unei retrospective, repertoriul abordat de către artiști și numărul participanților la realizarea seratei muzicale din cadrul *Salonului*, trebuie să specificăm diversitatea tematică a recitalurilor care s-au așezat firesc în contextul unor momente specifice ale anului calendaristic și al sărbătorilor laice și religioase de peste an. Repertoriul muzical universal a cuprins lucrări ale compozitorilor din diferite perioade istorice, pornind din Baroc și ajungând până în prima jumătate a secolului al XX-lea – de la *Vivaldi* la *J.S. Bach*, *Haendel*, *Beethoven*, *C.M. von Weber*, *Schubert*, *Schumann*, *Wagner*, *Verdi*, *Rossini*, *Donizetti*, *Bizet*, *Gounod*, până la *Glinka*, *Musorgski*, *Ceaikovski*, *Dvořak*, *Grieg*, *Mahler*, *Rachmaninov*, *Saint-Saëns*, *Massenet*, *Mascagni*, *Puccini*, *Debussy*, *Ravel*, *Fauré*, *Kalman*, *Offenbach* și *Lehar* – fără a ocoli însă muzica românească. Dimpotrivă, repertoriul muzical românesc a pus în valoare atât lucrări ale compozitorilor din epoca pionieratului *Școlii românești de compoziție*, cât și ale compozitorilor moderni și contemporani: *Eduard Caudella*, *Ciprian Porumbescu*, *George Enescu*, *George Stephănescu*, *Nicolae Bretan*, *T. Brediceanu*, *Mihail Jora*, *Aurel Eliade*, *Gherase Dendrino*, *Doru Popovici*, *Dumitru Capoianu*, *Vasile Spătărelu*, *Pascal Bentoiu*, *Carmen Petra Basacopol*, *Felicia Donceanu*, *Dan Bălan* și *Dan Dediu*. Un loc aparte îl ocupă aici compozitorii brașoveni puși în valoare prin alegerea repertoriului și a tematicii adecvate – *G. Dima*, *Tudor Ciortea*, *Norbert Petri*, *Radu Odeșteanu* și *Virgil Mihăilescu*.

Printre temele abordate (care au dat de cele mai multe ori și numele *Recitalului de la ora cinci*) selectăm câteva, pentru a înțelege orientarea artiștilor: 2007 – *Caleidoscop muzical*, *Time for Love*, *Armonii de toamnă*, *Canțonete*, *Forța Destinului*, *Efemeride*, *La gura sobei*, *Poveste de Crăciun*, *Armonii de primăvară*, *Flori de mai...*; 2008 – *Opereta*, *dragostea mea*, *Dor*, *Facerea Lumii*, *Exerciții de trăire*, *Despre iubire*, *Fără cuvinte*, *Muzică și păcăleli*, *Cuvinte despre necuvinte*, *Seară de iunie*, *Șoapte*, *Antic și Romantic*, *Călătorie spre locul inimii...*; 2009 – *Caleidoscop muzical-umoristic*, *Etern romantic*, *Scrisori de dragoste*, *Vreme trece... vremuri vin*, *Așadar, pentru a suta oară...*, *O călătorie spre Mediterana*, *Cadouri muzicale*, *Povești și Colinde...*, *55 de ani de operă la Brașov*, *Seară romantică*, *De dragoste...*

Soliștii-interpreți – artiști ai Operei brașovene – au acoperit aria vocilor, de la sopranele *Anda Pop*, *Maria Petcu*, *Ioana Mărgărit*, *Valentina Mărgăraș*, *Cristina Radu*, *Corina Klein*, *Lăcrămioara Schuller*, *Nicoleta Chirilă*, *Simona Manole-Mărcan*, *Meda Nemeș-Oprea*, *Tina Munteanu*, *Mihaela Pleșa*, *Claudia Pop* și *Doina Curelaru* la mezzo-sopranele *Gabriela Hazarian*, *Carmen Topciu*, *Sonia Hazarian*, *Asineta Răducan*, *Bianca Brașoveanu*, *Mariana Tomescu*, *Cristina Roșu* și *Iulia Igna*; vocile bărbătești au fost reprezentate prin tenorii *Valentin Popescu*, *Mihai Irimia*, *Nicolae Zaharia*, *Daniel Vălcoci* și *Antoni Boldan*, baritonii *Adrian Mărcan*, *Valentin Marele*, *Dumitru Vitalii*, *Cristian Fieraru* și *Marian Rește*, precum și basul *Dan Popescu*.

Interferențele artistice și tematica propusă de artiști în colaborare cu organizatorii s-au manifestat și prin prezența unor actori care au recitat versuri înrudite ca factură artistică, estetică, psihologică și spirituală cu lucrările muzicale propuse – mai cu seamă în serile care au avut în prim-plan liedul (însă nu numai). Au recitat versuri actorii: *Nora Vlad*, *Attila Török*, *George Custură*.

Tradiția *Salonului* pune în valoare și prezentările realizate cu scopul de a familiariza auditoriul cu limbajul muzical, cu atmosfera estetică sau cu latura istorică a manifestărilor artistice. În acest context au prezentat: dr. *Cristian Mihăilescu*, Prof. univ. dr. *Ilie Dumitrașcu*, conf. univ. dr. *Petruța-Maria Măniuț...*

Am observat că artiștii care au evoluat în cadrul *Salonului* „Casei Mureșenilor” au preferat continuarea repertoriului de operă și adaptarea acestuia la intimitatea spațiului ambiental. Cu toate

acestea, există destul de importante exemple de abordare a lucrărilor muzicale camerale: *liedul – cântecul*. Așadar, continuând selecția și consultând programele *Recitalurilor*, am constatat orientarea soliștilor spre *cântecul* aparținând muzicii franceze în recitalul susținut de soprana Ioana Mărgărit cu lucrări vocal-camerale de Francis Poulenc și Maurice Ravel (17 octombrie 2007). Câteva recitaluri s-au axat pe repertoriul muzicii românești: *Puișor canar* (10 octombrie 2007) și aportul artistic al sopranei Maria Petcu, acompaniată de pianista Inna Oncescu (de la Universitatea de Muzică din București), în lucrări de Tiberiu Brediceanu, Felicia Donceanu și Dan Dediu; *Recital de Muzică românească* (16 mai 2007), concretizat prin interpretarea sopranei Nicoleta Chirilă și a pianistei Sena Ducariu. *Cântecele* compuse de Eduard Caudella, Ciprian Porumbescu, George Stephănescu, Tiberiu Brediceanu, Nicolae Bretan, Norbert Petri și Mansi Barberis s-au împletit cu poezii de George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu. De asemenea, trebuie amintit și recitalul de muzică românească *Șoapte* (27 februarie 2008), susținut de Ioana Mărgărit cu lucrări de Tiberiu Brediceanu, Filaret Barbu, Doru Popovici, Dumitru Capoianu și Virgil Mihăilescu. Repertoriul românesc a fost pus în valoare și în cadrul recitalului închinat aniversării a *55 de ani de Operă la Brașov*, în cadrul căruia au fost interpretate lieduri și arii din operă și operete de G. Dima, C. Porumbescu, Tiberiu Brediceanu, Gherase Dendrino și Norbert Petri.

Câțiva dintre soliștii Operei brașovene au avut inspirația de a reliefa și bogăția muzicală și de idei a muzicii ruse. Aș numi aici cel puțin două dintre recitalurile reprezentative în acest sens: *Vis* (18 iunie 2008), protagonistă fiind soprana Cristina Radu, acompaniată la pian de regretata pianistă Carolina Caia. Recitalul a cuprins cântece și romanțe compuse de M. Musorgski, P.I. Ceaikovski și S. Rachmaninov. Versurile au fost alese în mod firesc din literatura rusă – A. Pușkin, S. Esenin, F. Tiutcev, M. Lermontov, V. Briusov – și recitate de către actorul Attila Török. De muzica rusă s-a apropiat în mai multe rânduri și basul Dan Popescu (acompaniat de aceeași pianistă Carolina Caia), punând în valoare nestematele muzicii ruse și dezvăluind, în ciuda opțiunilor sale (mai mult sau mai puțin subiective), o apropiere firească și plină de proșpețime față de lucrările compozitorilor ruși romantici și post-romantici.

Dintre temele poetice sau narative ale recitalurilor aș aminti și câteva orientări interesante, cum a fost aceea a mezzo-sopranei Carmen Topciu care, în *Armonii de Primăvară* (25 aprilie 2007), a avut spontaneitatea de a aduce în *Salonul Mureșenilor* un repertoriu foarte valoros din opera lui Manuel de Falla: *Siete canciones populares espa olas*, alături de liedurile de Gustav Mahler, Richard Strauss și Ottorino Respighi. Un repertoriu vocal cameral de mare anvergură și mare rafinament muzical. Un *recital* de asemenea interesant prin abordarea tematică a fost și acela al mezzo-sopranei Gabriela Hazarian – *Inimă de țigan* (19 martie 2008) –, în care iubitorii de muzică au putut asculta *Cântece populare spaniole* de M. De Falla și *Cântece țigănești* de J. Brahms.

Interesantă a fost și abordarea muzicală și interpretativă a sopranei Valentina Mărgăraș în recitalul din 4 iunie 2008, intitulat sugestiv *Fără cuvinte* (titlu preluat și din repertoriul pianistic, fiind cunoscute *Cântecele fără cuvinte* ale lui F.M. Bartholdy). Lucrările alese de soprana au pus în evidență *sunetul* muzical, piesele interpretându-se prin *vocalize*. Tomaso Albinoni – *Adagio*, Miguel Sandoval – *Lament*, vocaliză, C. Saint-Saëns – *Le Rossignol et la Rose*, S. Rachmanonov – *Vocaliza* op. 34 pentru voce și pian și Hector Villa-Lobos – *Bachianas Brasileiras* nr. 5, cantilena pentru soprană și chitară, iată câteva dintre lucrările alese pentru a înfățișa posibilitățile cantabile și tehnice ale vocii. Alături de Valentina Mărgăraș au evoluat la pian Sena Ducariu și la chitară Laurențiu Mara.

Un recital mai puțin obișnuit a fost și acela care a propus un repertoriu în care s-au regăsit elementele melodico-ritmice specifice muzicii de *jazz*, reflectate în lucrările lui George Gershwin și în *Opt romanțe* ale compozitorului român Dan Mizrahy. Au interpretat la pian Liliana Iacobescu și

pianista și soprana Camelia Pavlenco. De fapt, acest recital a venit în întâmpinarea unui alt proiect promovat în cadrul *Salonului Mureșenilor*, proiect ce a dorit să promoveze și muzica instrumentală. În acest sens s-au conturat recitalurile instrumentale prin colaborările dintre Muzeul „Casa Mureșenilor” și instituțiile brașovene ale Filarmonicii și Operei pentru a promova, de data aceasta, repertoriul cameral instrumental (în Recitalul de *miercuri*, dar mai cu seamă în cel de *marți seara*).

Recitalul închinat memoriei marelui poet și gânditor creștin Vasile Voiculescu (16 februarie 2008) – *Călătorie spre locul inimii* (parafrazând unul dintre poemele poetului martir) – a reunit lucrări din repertoriul romantic și post-romantic francez (*Debussy, Fauré, Massenet, Duparc*) german, rus (*R. Strauss, Schumann, Ceaikovski, Rachmaninov*) și italian (cu salt în epoci stilistice – *Vivaldi, Cherubini, Puccini*), între ariile și liedurile interpretate fiind inserate poeme de Vasile Voiculescu. Interpretarea a aparținut sopranei Cristina Radu, pianistei Sena Ducariu și actorului Silviu Duică.

În memoria poetului și gânditorului Lucian Blaga (13 mai 2009), soprana Anda Pop, mezzo-soprana Asineta Răducan, pianista Sena Ducariu și actorul George Custură au propus un moment artistic emoționant sub greutatea versului poemului *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii. In memoriam Lucian Blaga* – un popas încântător și relevant prin intermediul resurselor și disponibilităților artistice ale interpreților, o întoarcere către sinele propriu prin meditație și cufundare în ambianța muzicală aleasă, marcând cu atât mai mult continuitatea proiectului și *depășirea numărului 100* (al 127-lea recital).

Recitalul de la ora cinci a găzduit și oaspeți – soliști vocali și instrumentiști – din Elveția (clarinetistul Felix Andreas Genner) și Franța (soprana Marie Atger).

Muzeul „Casa Mureșenilor”, în colaborare cu Opera și Filarmonica din Brașov, a participat prompt prin concerte camerale în cadrul edițiilor *Zilelor Brașovului* organizate de Primăria Brașov.

De-a lungul acestor aproape cinci ani s-a format un public aparte pentru genul manifestărilor camerale promovate în cadrul *Salonului*, care a întâmpinat cu entuziasm real și curiozitate vie întreg repertoriul diversificat, cultivând o atracție pentru vocile tinere prezente în recitaluri și bogăția lucrărilor muzicale care au acoperit întregul spectru al compozițiilor muzicale, din perioada Barocului, trecând prin Clasicismul vienez și Romantismul vest- și est-european, până la cele ale compozitorilor moderni și contemporani universali și români.

Recitalul de la ora cinci reprezintă, astfel, o atracție vie pentru iubitorii de muzică de cameră, dar și de muzică lirico-dramatică, vădind experiența organizatorilor de a atrage tot mai mulți soliști. Un lucru aparte și care nu trebuie neglijat este acela al interacțiunii dintre auditoriu și artiști printr-o continuare a *comuniunii* în spiritul *bunei găzduiri* concretizat și prin aportul substanțial al sponsorului – deja amintit – „Bistro dell’Arte”; un aspect de loc neglijabil, care vine să susțină un proiect cultural, cu toate aspectele lui psihologice, reflexive și emoțional-sentimentale.

Proiectul *Recitalului de la ora cinci* a depășit, așadar, cu mult cifra *100...*, fapt care susține cele enunțate mai sus, precum și o foarte bună integrare în comunitatea brașoveană, care tinde astfel să păstreze *vie* atât memoria înaintașilor culturii noastre, cât și cea a intimității *Salonului* literar-artistice, renăscut și prin intermediul repertoriului contemporan.